

REMISSVAR

2024-11-12

Dnr: BO 2024-0248

Socialstyrelsen
socialstyrelsen@socialstyrelsen.se

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende, HSLF-FS 2025:xx (4.1-71898/2024)

Inledning

Barnombudsmannen är tacksamma för möjligheten att få lämna synpunkter på föreskrifter och allmänna råd om skyddat boende. Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Det är centralt att alla insatser och vårdprocesser i skyddat boende utformas utifrån barnets bästa, i linje med FN konvention om barnets rättigheter. Detta innebär att varje barn som vistas i skyddat boende ska ha rätt till trygghet, skydd och ett tydligt stöd som tar hänsyn till deras specifika behov och erfarenheter. Att befinna sig i en miljö präglad av omsorg och förståelse är avgörande för barns välbefinnande, särskilt för dem som har upplevt våld och andra trauman. Genom att integrera ett barnrättsperspektiv säkerställs att barnets åsikter och känslor blir hörda och respekterade, och att deras behov får prioritet i alla beslut och insatser som berör dem.

Krav på vårdens innehåll

Det bör redan i 2 kap. 2 § att det skyddade boendet ska ha rutiner för innehållet i vården. Det bör framgå i rutinerna mer specifikt vilken typ av stöd, hjälp och insatser kan våldsutsatta barn och vuxna förvänta sig. Detta bland annat för att socialnämnden kan ställa krav inom ramen för avtalet avseende att uppfylla de behov som finns hos våldsutsatta, som är kommunens ansvar.

Det bör framgå i föreskriften för skyddade boenden att innehållet i vården ska omfatta följande utöver det som redan står i allmänna råden till 5 kap 1 § ; psykosociala stödsamtal¹, att få stöd att bearbeta potentiellt traumatiserande händelser, hjälp med eftervård (exempelvis ekonomiskt våld), det inre skyddet/säkerheten och hur man kan leva med skyddade personuppgifter både under insatsen och efter insatsen.

Anpassat innehåll i vården för barn och unga

Det bör tydligare framgå av föreskriften att vårdens innehåll behöver vara anpassat utformad vad gäller barn. Så som texten är formulerad i utkastet till

¹ Psykosociala stödsamtal är bredare än att endast bearbeta upplevelser av våld. Det innebär en hjälp att bygga upp den egna personen, att få personen att känna sig värdefull, erövra områden i livet som man inte fått göra om man exempelvis växt upp i en hederskontext. Samtalen ska identifiera inre skyddsfaktorer och hitta friskhetsfaktorer.

föreskrifter ser det i princip ut som att behoven ser likadana ut för barnet och den vuxna. Därutöver är barn olika, och utsattheten ser olika ut. Det måste framgå att insatserna ska anpassas efter det enskilda barnets förutsättningar och behov. Det ska framgå att vårdens innehåll behöver vara utformat med ett särskilt fokus på de trauman som barn och unga kan ha upplevt. Det innebär att insatserna i det skyddade boendet ska omfatta traumainformerad omsorg och behandling som är specifikt riktad till barns unika behov, vilket bör framgå i en strecksats i de allmänna råden avseende barn i 5 kap. 1 §. Professionell personal som har utbildning och förståelse för barns reaktioner på våld och trauma är nödvändig för att ge barnen rätt stöd. Kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck måste finnas för att alla barns villkor ska inkluderas. Vården ska vara individanpassad, med respekt för barnets bakgrund, kulturella kontext och personliga erfarenheter. Det kan ges som exempel att psykosocialt stöd, individuella samtal och möjligheter för barn att bearbeta sina upplevelser genom exempelvis lek- och bildterapi, bör vara en del av vårdinsatserna.

Det är avgörande att boendet har en högkvalitativ, sammanhållen och traumaanpassad vård för barn och unga som placeras i skyddade boenden. Insatserna ska utformas för att tillgodose både omedelbara och långsiktiga behov hos barnen och för att stärka deras återhämtning och utveckling.

Särskilt angående inre och yttre skydd

Skalskydd är inte tillräckligt. Tak över huvudet, lås på dörren och mat på bordet är inte innehåll i vården, och är inte tillräckligt för att tillgodose alla de behov som de utsatta behöver och har rätt till. Det står om behov av hjälp med den inre säkerheten i Socialstyrelsens konsekvensanalys men det återfinns inte i med önskvärd tydlighet i föreskriften: *"I stort sett ingen av de aktörer som Socialstyrelsen varit i kontakt med under framtagandet av författningen anser att det finns behov av mycket högt ställda krav på fysiska skyddsanordningar. Istället är det den "inre säkerheten" som systematiskt säkerhetsarbete och säkerhetsplaneringar som lyfts som den främsta skyddsaspekten tillsammans med det stöd som ges vid boendet. När det gäller våld i nära relation har de aktörer som Socialstyrelsens träffat uppgett att det är ovanligt att våldsutövaren exempelvis söker upp kvinnan i det skyddade boendet."*

En person kunnig i vad som bör ingå i ett säkerhetsarbete på ett skyddat boende har förståelse för att det inre skyddet är viktigast vid en säkerhetsplanering, men det måste återspeglas i föreskriften, eftersom det är en minimistandard som ska gälla för alla skyddade boenden. Idag är det möjligt att läsa föreskriften och tro att det framför allt handlar om det fysiska skalskyddet. Det är även sådana exempel som ligger i 8 kap 2 § allmänna råd, så som säkerhetsdörr, titthål, portkod.

Det bör på ett mer tydligt vis framgå i föreskrifter och allmänna råd vad som är säkerhet och trygghet 3 kap 2-4§§.

Målgruppsanpassad boendeform och målgruppsbeskrivning

Barnombudsmannen ser risker med att ha föreskrifter för skyddade boenden som är helt neutrala till vilka målgrupper som kan tänkas behöva insatsen. Det bör ställas krav på att rutiner och registrering av boendena sker målgrupps-specifikt för att undvika risk för sammanblandning av olika målgrupper med vitt skilda behov samt bakgrunder, samt risk att behandlingens innehåll inte är målgruppsanpassad. Det bör skrivas ut exempelvis i 2 kap. 2§ att rutiner ska innehålla information om för vilken målgrupp boendet är anpassat och registrerat för. De målgrupper som återfinns i konsekvensanalysen bör

återfinnas i författningen. Listan behöver inte vara uttömmande, men de stora målgrupperna så som våldsutsatta kvinnor och barn, personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, hbtq-personer, personer med beroendeproblematik, personer i avhoppprogram etc. Särskilt viktigt är det för placerade barns trygghet att olika målgrupper inte blandas.

Barnombudsmannen välkomnar skrivningen i 4 kap 2 § " *Vidare ska den som beslutar om inskrivning beakta om inskrivningen kan få negativa konsekvenser för den person som ska skrivas in eller för övriga personer som är inskrivna i det skyddade boendet när det gäller tryggheten och säkerheten.*" Det är ett stort framsteg om det verkställs i praktiken.

Ska eller bör

Barnombudsmannen ser det som problematiskt att många av de saker som självklart måste ingå som krav kopplat till att bedriva skyddat boende hamnar på "bör-listan", istället för kravställande "ska-listan". Vi är medvetna om att vissa delar är skrivna som allmänna råd, men anser att vi behöver lyfta och problematisera det. Det ska inte vara möjligt för aktörer att bedriva skyddat boende utan adekvat åldersanpassning av lokaler då verksamheten tar emot barn, eller att det ska vara valbart för det skyddade boendet att säkerhetsplaneringen innehåller frågor om digital säkerhet för barn och vuxna.

Särskilt om information till barnet vid inskrivning

Barnombudsmannen önskar tydligare skrivelser kring information till barnet. Det ska framgå av föreskriften att det inte endast ska vara ett informationsgivande utan att uppföljning bör ske för att säkerställa att barnet har förstått det nya sammanhanget, och ge barnet möjligheter att ställa frågor som rör miljön, vistelsetid, planering osv. i enlighet med de synpunkter barn själva lämnat på sid 17 i konsekvensanalysen. I allmänna råd ska det framgå att det är lämpligt att barnet får information både muntligt och skriftligt (i den mån barnet uppnått den åldern).

Barnets delaktighet och i vården och kvalitetssäkring av insatserna

Ett barnrättsperspektiv innebär också att barn och unga som befinner sig i skyddat boende får möjlighet att uttrycka sina åsikter och delta i beslut som rör deras egen vård. Deras delaktighet är inte bara en rättighet enligt barnkonventionen, utan också en viktig faktor för deras känsla av trygghet och egenmakt. Vården bör därför inkludera verktyg och processer som gör det möjligt för barnen att på ett tryggt sätt dela med sig av sina erfarenheter och önskemål.

Det bör i föreskrifterna framgå att det ska finnas rutiner för kvalitetssäkring och att det ska ske rutinmässigt. För att säkerställa att barn och unga får det skydd och stöd de behöver, är kvalitetssäkring en central del i vården inom skyddat boende. Det innebär att de metoder och processer som används bör vara evidensbaserade och att insatserna regelbundet utvärderas och förbättras. Regelbundna uppföljningar och återkoppling från barn och unga kan bidra till en vård som både är effektiv och i linje med barnets faktiska behov och önskemål. Dessa uppföljningar ska baseras på barnets behov och förutsättningar.

Det bör framgå av 2 kap. 2 § att verksamheten ska ha rutiner för hur kvaliteten av insatsen följs upp genom delaktighet av de som är placerade på boendet, särskilt barns delaktighet ska skrivas ut för att säkerställa uppfyllnad av barnkonventionen.

Särskilt om skyddade boendets ansvar vad gäller skolgång och hälsoundersökning

Det ska framgå av föreskrifterna vilket ansvar ett skyddat boende har för att bidra till att barnet kan upprätthålla sin skolgång, oavsett om det rör förskola, grundskola, gymnasieskola eller anpassad skola. Det samma gäller vilket ansvar ett skyddat boende har för att bidra till att barnet får genomgå hälsoundersökning och tandvårdsundersökning.

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom. Föredragande i ärendet har varit Sara Platten Bäckström. I den slutliga handläggningen av ärendet har även kvalificerad utredare Iman Nilsson deltagit.

Juno Blom
barnombudsman